

Μεταγνωστικές Ικανότητες Ενότητα 3.

**Συγγραφείς: Πόπη Κασσωτάκη-Ψαρουδάκη
Σαββατού Τσολακίδου**

ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

**«ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥΣ ΕΤΑΙΡΟΥΣ ΓΙΑ
ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ – Α.Π. 7 ΚΑΙ Α.Π. 8»**

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα	2
Ενότητα 3: Μεταταγνωστικές Ικανότητες και στρατηγικές μάθησης	3
Σκοπός	3
Προσδοκώμενα Αποτελέσματα	3
Λέξεις – Κλειδιά	3
Υποενότητα 3.1: Εισαγωγικές πληροφορίες.....	4
Υποενότητα 3.2: Γνωστικές στρατηγικές	5
Υποενότητα 3.3: Τεχνικές στρατηγικές	6
Υποενότητα 3.4: Οι μεταγνωστικές δεξιότητες και η σχέση τους με τις γνωστικές και τεχνικές στρατηγικές.....	6
Υποενότητα 3.5: Τα πολυτροπικά κείμενα στο πλαίσιο των στρατηγικών μάθησης.....	7
Σύνοψη.....	8
Πηγές για περαιτέρω μελέτη	8
Βιβλιογραφία	8
Βιογραφικό σημείωμα συγγραφέων	9

Ενότητα 3: Μεταγνωστικές Ικανότητες και στρατηγικές μάθησης

Σκοπός

Στόχος της παρούσας ενότητας είναι αφενός να συνδεθούν οι μεταγνωστικές ικανότητες με τη μαθησιακή διαδικασία και αφετέρου να αποσαφηνιστούν οι γνωστικές και οι τεχνικές μάθησης. Όλες εκείνες, δηλαδή, οι στρατηγικές και τεχνικές που χρησιμοποιεί ο εκπαιδευόμενος κάθε ηλικίας για να μαθαίνει. Θεωρούμε αναγκαία την προσέγγιση του περιεχομένου αυτής της ενότητας, καθώς, όπως έχει επανειλημμένα διαπιστωθεί, υπάρχει μεγάλη σύγχυση, ακόμα και στον εκπαιδευτικό κόσμο, σχετικά με τη δόκιμη χρήση των όρων μεταγνωστικές, γνωστικές και τεχνικές στρατηγικές. Την ανάγκη αυτή ενισχύει το γεγονός ότι οι μεταγνωστικές ικανότητες έχουν γίνει πρόσφατα το επίκεντρο της ευρωπαϊκής πολιτικής για την εκπαίδευση και είναι μία από τις 8 βασικές ικανότητες που αναφέρονται ως αναγκαιότητα για την οικονομική και κοινωνική ένταξη στην Ευρώπη (Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τις βασικές ικανότητες στη δια βίου μάθηση, 2006).

Προσδοκώμενα Αποτελέσματα

1. Να αναγνωρίζετε, να ορίζετε και να διακρίνετε μεταξύ τους τις μεταγνωστικές από τις γνωστικές και τις τεχνικές στρατηγικές.
2. Να κατανοείτε και να παρουσιάζετε με πολυτροπικά κείμενα τη σχέση ανάμεσα στις μεταγνωστικές, τις γνωστικές και τις τεχνικές στρατηγικές στο πλαίσιο της μαθησιακής διαδικασίας.
3. Να εφαρμόζετε στην πράξη τις διάφορες γνωστικές, τεχνικές και μεταγνωστικές στρατηγικές για την επίτευξη ενός μαθησιακού στόχου.

Λέξεις – Κλειδιά

Στρατηγικές μάθησης: Είναι οι στρατηγικές που διευκολύνουν την απόκτηση, το χειρισμό, την ενσωμάτωση, την αποθήκευση και την ανάκτηση των πληροφοριών σε άλλα πλαίσια και καταστάσεις.

Γνωστικές στρατηγικές: Οι τρόποι δραστηριοποίησης, οργάνωσης και συντονισμού των γνωστικών λειτουργιών με σκοπό τη μάθηση.

Τεχνικές στρατηγικές: Στρατηγικές που διευκολύνουν τη μάθηση χωρίς να παρεμβαίνουν στο περιεχόμενο ή στους τρόπους επεξεργασίας της γνώσης, όπως κάνουν οι γνωστικές στρατηγικές.

Μεταγνωστικές δεξιότητες ή στρατηγικές: Οι διαδικασίες ή στρατηγικές που εφαρμόζονται εσκεμμένα, σκόπιμα για τη ρύθμιση της γνωστικής επεξεργασίας και της δράσης ή της συμπεριφοράς.

Πολυτροπικά κείμενα: Τα κείμενα, για τη δημιουργία των οποίων συνδυάζονται πολλοί σημειωτικοί τρόποι (modes), όπως λεκτικό κείμενο και εικονικές ή σχηματικές αναπαραστάσεις.

Υποενότητα 3.1: Εισαγωγικές πληροφορίες

Είναι απαραίτητο, στο πλαίσιο της παρούσας ενότητας, να σημειώσουμε ότι η αποσαφήνιση του ορισμού της μεταγνώσης και ο διαχωρισμός της από τις γνωστικές στρατηγικές αποτελεί ένα αρκετά περίπλοκο έργο. Στις προηγούμενες δύο ενότητες επιχειρήσαμε να αποσαφηνίσουμε τόσο τη φύση όσο και τις μορφές της μεταγνώσης. Στην παρούσα ενότητα, θα ασχοληθούμε με τον ορισμό των γνωστικών και τεχνικών στρατηγικών στο πλαίσιο των στρατηγικών μάθησης, και ταυτόχρονα θα προχωρήσουμε στο συσχετισμό τους με τις μεταγνωστικές δεξιότητες ή στρατηγικές.

Στρατηγικές μάθησης καλούνται οι τρόποι και οι διαδικασίες, με τις οποίες ο εκπαιδευόμενος κάθε ηλικίας βιώνει σκέψεις και συναισθήματα, χρησιμοποιεί συμπεριφορές οι οποίες τον βοηθούν και τον οδηγούν να οργανώσει τις ενέργειές του και να διευκολύνει την επίτευξη του μαθησιακού του στόχου. Είναι οι στρατηγικές, με άλλα λόγια, που διευκολύνουν την απόκτηση, το χειρισμό, την ενσωμάτωση, την αποθήκευση και την ανάκτηση των πληροφοριών σε άλλα πλαίσια και καταστάσεις. Ακόμα πιο απλά, είναι τα εργαλεία που χρησιμοποιούμε για να βοηθήσουμε τον εαυτό μας στο να κατανοήσει ένα υλικό ή να αποκτήσει νέες δεξιότητες.

Τέλος, η χρήση των πολυτροπικών κειμένων τόσο στην παρουσίαση πληροφοριών, όσο και την καταγραφή τους, μπορεί να συμβάλει στην αποτελεσματικότερη λειτουργία της απομνημόνευσης, επεξεργασίας και ανάκλησής τους, με την ενίσχυση των γνωστικών λειτουργιών που μπορούν να προσφέρουν.

Υποενότητα 3.2: Γνωστικές στρατηγικές

Είναι γενικοί τρόποι επεξεργασίας πληροφοριών που χρησιμοποιούνται κατά την είσοδο και τη διατήρησή τους στη μνήμη, καθώς και κατά την ανάκληση και χρησιμοποίησή τους (Κακαβούλης, 1993), όπως:

- η πρόβλεψη (δημιουργία προσδοκιών και σύνδεση με το υπό μελέτη αντικείμενο),
- η επανάληψη (εξυπηρετεί την εγγραφή πληροφοριών στο μνημονικό σύστημα μέχρι να επιτευχθεί σαφής, πλήρης και σταθερή αποτύπωσή τους),
- η επεξεργασία της πληροφορίας και η οργάνωσή της σε τάξεις, ομάδες, σχέσεις/συνδέσεις που έχουν να κάνουν με το ίδιο το άτομο αλλά και τον κόσμο γενικότερα.
- ο εικονικός συνδυασμός/η οπτικοποίηση. Τα πολυτροπικά κείμενα με τους πολλαπλούς σημειωτικούς τρόπους βοηθούν το άτομο να οπτικοποιήσει έννοιες και καταστάσεις
- η συναγωγή συμπερασμάτων.

Οι γνωστικές στρατηγικές τείνουν να είναι συγκεκριμένες στο έργο που κάθε φορά εφαρμόζονται, ώστε να βοηθείται το άτομο όταν μαθαίνει. Εδώ βρίσκεται και η διαφορά ανάμεσα στις γνωστικές και τις μεταγνωστικές στρατηγικές. Στην πρώτη περίπτωση, η γνωστική στρατηγική είναι συνδεδεμένη με το στόχο που κάθε φορά υπηρετεί και υποστηρίζει το άτομο στην κατάκτησή του. Αντίθετα, οι μεταγνωστικές στρατηγικές συμβάλλουν στο να διασφαλιστεί η επίτευξη του στόχου μέσα από τη συστηματική παρακολούθηση και τον έλεγχο της διαδικασίας (Corkill, 1996· Κωσταρίδου, 2011). Περαιτέρω, οι γνωστικές στρατηγικές διακρίνονται **σε στρατηγικές επιφάνειας**, οι οποίες αποσκοπούν στην απομνημόνευση των στοιχείων με τη μορφή που έχουν ή σε μια επιτόλαιη για παράδειγμα, προσέγγιση ενός κειμένου, χωρίς προσπάθεια βαθύτερης κατανόησης και **βάθους**, που αποσκοπούν στην κατανόηση του νοήματος και των σχέσεων μεταξύ των στοιχείων ενός κειμένου (παράφραση, δηλαδή, αναδιατύπωση του νοήματος με δικά μας λόγια, δημιουργία περίληψης, σύνδεση των πληροφοριών με ήδη υπάρχουσες γνώσεις, εφαρμογή αλγορίθμων ή στρατηγικών επίλυσης προβλημάτων). Ενώ οι μεταγνωστικές στρατηγικές εφαρμόζονται εσκεμμένα και σκόπιμα για τη ρύθμιση της γνωστικής επεξεργασίας και της δράσης ή της συμπεριφοράς.

Υποενότητα 3.3: Τεχνικές στρατηγικές

Είναι συγκεκριμένες τεχνικές στρατηγικές που χρησιμοποιούν τα άτομα, προκειμένου να ενισχύσουν τη μάθησή τους. Οι στρατηγικές αυτές θεωρούνται μέρος των στρατηγικών μάθησης, καθώς υποστηρίζουν το άτομο να μαθαίνει παρότι δεν παρεμβαίνουν στο περιεχόμενο ή στους τρόπους επεξεργασίας της γνώσης, όπως κάνουν οι γνωστικές στρατηγικές. Ωστόσο, διευκολύνουν την προσοχή και την κωδικοποίηση κάποιων στοιχείων έναντι άλλων. Η Κωσταρίδου (2011) αναφέρει ως ενδεικτικές τεχνικές στρατηγικές μάθησης την υπογράμμιση, τις σημειώσεις στο περιθώριο ενός κειμένου, τη χρήση συμβόλων, όπως το ερωτηματικό ή το θαυμαστικό, για να δηλώσουμε την αντίδρασή μας σε αυτά που αναφέρει το κείμενο.

Υποενότητα 3.4: Οι μεταγνωστικές δεξιότητες και η σχέση τους με τις γνωστικές και τεχνικές στρατηγικές

Θεωρητικοί και ερευνητές από τα επιστημονικά πεδία της Γνωστικής Ψυχολογίας και της Παιδαγωγικής ισχυρίζονται πως η διδασκαλία των μεταγνωστικών στρατηγικών συμβάλλει στην ανάπτυξη των γνωστικών στρατηγικών και της ικανότητας επίλυσης προβλημάτων (Κωσταρίδου, 2011). Από την άλλη πλευρά, τα πορίσματα αρκετών ερευνών συγκλίνουν στο συμπέρασμα ότι κάποιες γνωστικές στρατηγικές προάγουν τις μεταγνωστικές δεξιότητες και καθιστούν τα άτομα ικανά να επιλέγουν τις κατάλληλες ενέργειες, ώστε να οδηγηθούν στη μάθηση, στη λύση προβλημάτων ή στην πρόταση εναλλακτικών λύσεων, εξοικονομώντας έτσι χρόνο και ενέργεια.

Η απάντηση στο ερώτημα «γνωρίζουμε πώς να μαθαίνουμε;» δεν είναι πάντα προφανής για όλους. Οι μεταγνωστικές δεξιότητες, ως έκφραση του ελέγχου και της ρύθμισης του γινώσκουν, μέσω της παρατήρησης, της κατανόησης και της κριτικής προσέγγισης της μαθησιακής διαδικασίας είναι απαραίτητες ενέργειες για τη μάθηση. Στο πλαίσιο αυτών των διεργασιών οι μεταγνωστικές στρατηγικές μάθησης μπορεί να συμβάλλουν αποτελεσματικά, χρησιμοποιώντας τις γνωστικές και τεχνικές στρατηγικές για την επίτευξη του στόχου που κάθε φορά εξυπηρετούν. Για παράδειγμα, η επανάληψη ως γνωστική στρατηγική μπορεί να χρησιμοποιηθεί μεταγνωστικά, όταν το άτομο αντιλαμβάνεται ότι δυσκολεύεται να κατανοήσει ένα δύσκολο σημείο ενός κειμένου και συνειδητά το επαναλαμβάνει για το καταλάβει όσο γίνεται περισσότερο. Για τον ίδιο λόγο μπορεί να χρησιμοποιήσει κάποιες τεχνικές στρατηγικές στο δύσκολο σημείο, όπως η υπογράμμιση ή κάποιες σημειώσεις στο πλάι του κειμένου.

Υποενότητα 3.5: Τα πολυτροπικά κείμενα στο πλαίσιο των στρατηγικών μάθησης

Ο όρος πολυτροπικότητα δηλώνει τη διαδικασία σχεδιασμού παραγωγής και λήψης ενός επικοινωνιακού προϊόντος με τη χρήση ποικίλων σημειωτικών τρόπων, καθώς και τη διαδικασία διασύνδεσης αυτών των τρόπων μεταξύ τους. Τα πολυτροπικά κείμενα διαφοροποιούνται μεταξύ τους σε σχέση με την παρουσίαση της πληροφορίας ως προς:

- τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή αναπαραστάσεων (συμβατικά υλικά, όπως γραφική ύλη, μολύβι, μαρκαδόρος και νέες τεχνολογίες, όπως Η/Υ, βίντεο, teletext, βιντεοκλίπ, Internet κ.α.).
- τον τρόπο διάταξης της πληροφορίας (κείμενα σε οριζόντια ή κάθετη διάταξη, μονόστηλα ή δίστηλα).
- τον τρόπο αναπαράστασής της (λεκτικός, εικονικός).

Από σημασιολογικής άποψης, το πολυτροπικό, σημειωτικό προϊόν δεν αποτελεί απλό άθροισμα νοημάτων των συστατικών μερών, αλλά ένα νέο σημασιολογικό συμβάν (Cope & Kalantzis, 2000). Κατά συνέπεια, πολυτροπικά είναι τα κείμενα, που συνδυάζουν πολλούς σημειωτικούς τρόπους (modes), όπως σύνθετες εικόνες, διαγράμματα, φωτογραφίες κ.α. Ο καθένας από αυτούς επιτελεί έναν ειδικό και σημαντικό ρόλο. Εγείρει διαφορετικές αισθήσεις, σκέψεις και συμβολισμούς-συνειρμούς κατά τη μετάδοση της πληροφορίας. Στο ίδιο μήκος κύματος, οι Carney και Levin (2002) ισχυρίζονται, και έχει γίνει ευρέως αποδεκτό, ότι οι εικονικές αναπαραστάσεις, εκτός από την αισθητική εμπειρία που προσφέρουν στον αναγνώστη, εξυπηρετούν διάφορες και διαφορετικές γνωστικές και μεταγνωστικές λειτουργίες στην επεξεργασία, την πρόσληψη και την απόλαυση του λεκτικού κειμένου, όταν συνυπάρχουν με αυτό. Η συστηματική μελέτη και κατανόηση των πολυτροπικών κειμένων (βιβλία, κινηματογραφικές ταινίες, εργασίες εκπαιδευομένων) όπως επισημαίνεται από την Ε. Χοντολίδου θα καθιστούσε τόσο εκπαιδευτικούς όσο και τους μαθητές συνειδητότερους στην επικοινωνία μεταξύ τους αλλά και με τους άλλους και θα τους διευκόλυνε στην πρόσληψη και αποκωδικοποίηση της πραγματικότητας που βιώνουν.

Σύνοψη

Οι στρατηγικές μάθησης, στις οποίες περιλαμβάνονται οι **γνωστικές στρατηγικές**, οι τρόποι δηλαδή δραστηριοποίησης, οργάνωσης και συντονισμού των γνωστικών λειτουργιών, οι **τεχνικές στρατηγικές**, οι οποίες διευκολύνουν τη μάθηση χωρίς να παρεμβαίνουν στο περιεχόμενο ή στους τρόπους επεξεργασίας της γνώσης καθώς και οι **μεταγνωστικές δεξιότητες/στρατηγικές**, που παρακολουθούν και ελέγχουν την όλη μαθησιακή διαδικασία, αποτελούν τη βάση για την κατανόηση και την εμπλοκή των εκπαιδευομένων και εκπαιδευτών στη μαθησιακή διαδικασία. Στο πλαίσιο αυτών των διεργασιών, η ανάπτυξη και η καλλιέργεια των μεταγνωστικών ικανοτήτων τόσο από τους εκπαιδευόμενους, όσο και από τους εκπαιδευτές, αποτελούν το κλειδί για επιτυχή πρόοδο και οδηγούν στην αυτορυθμιζόμενη μάθηση που αποτελεί τη σύγχρονη πρόκληση στην εποχή της παγκοσμιοποίησης και της ραγδαία εξελισσόμενης κοινωνίας της πληροφορίας και των τεχνολογιών.

Πηγές για περαιτέρω μελέτη

Τσιρικός, Γ., & Πονηρού Π. (2010). Οι μεταγνωστικές δεξιότητες των μαθητών στα Αναλυτικά Προγράμματα και στις διδακτικές προσεγγίσεις στην Δευτ/θμια Επαγ/κή και Τεχνολογική Εκπαίδευση. *Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), 50 Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα «Μαθαίνω πώς να μαθαίνω», 7-9 Μαΐου 2010.*

http://www.elliepek.gr/documents/50_synedrio_eisigiseis/Tsirikos_Ponirou.pdf

Παπαδοπούλου, Μ. *Η συγκρότηση του νοήματος σε πολυτροπικά κείμενα.* Ανάκτηση από

http://pakeep-kr.cti.gr/joomla/index.php?option=com_docman&task=cat_view&:gid=285&Itemid=67

Χοντολίδου, Ε. (1999). Για μια εισαγωγή στην έννοια της πολυτροπικότητας.

Γλωσσικός Υπολογιστής, 1999, 1: 115-117. Ανάκτηση από www.diapolis.auth.gr/.../keimena/Εισαγωγή%20στην%20έννοια%20της%.

Βιβλιογραφία

Carney, N.R., & Levin, R.J. (2002). Pictorial illustrations still improve students' learning from text. *Educational Psychology Review*, 14(1), 5-26.

Κακαβούλης, Α., (1993). *Γνωστική Ανάπτυξη και Αγωγή*. Αθήνα: Έκδοση του συγγραφέα.

[Κασσωτάκη-Ψαρουδάκη](#), Π. (2013). Οι εικονικές αναπαραστάσεις στα παιδικά βιβλία: η λειτουργία και ο ρόλος τους στην κατανόηση του κειμένου. *Γλώσσα και Γραμματισμός*, 28, 3-7.

Κωσταρίδου-Ευκλείδη, Α. (2011). *Μεταγνωστικές διεργασίες και αυτο-ρύθμιση*. Αθήνα: Πεδίο.

Kalantzis, M., & Core, B. (2003). Πολυγραμματισμοί. Στο: *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα*, Κ.Ε.Γ. Ανάκτηση από:

http://www.komvos.edu.gr/glwssa/Odigos/thema_e2/main.htm

Βιογραφικό σημείωμα συγγραφέων

Η Πόπη Κασσωτάκη Ψαρουδάκη είναι διδάκτορας των Επιστημών της Αγωγής του Πανεπιστημίου Κρήτης στο πεδίο της Γλώσσας και του Γραμματισμού. Πτυχιούχος της Νομικής Σχολής Αθηνών (ΔΔΠΕ) με μεταπτυχιακό του ΑΠΚΥ στη συνεχιζόμενη Εκπαίδευση. Είναι Σχολική Σύμβουλος Προσχολικής Αγωγής και έχει ασχοληθεί συστηματικά με την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στη βάση των αρχών της εκπαίδευσης ενηλίκων. Έχει διδάξει δύο εξάμηνα στο Διδασκαλείο Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Κρήτης. Έχει συγγράψει σειρά μελετών και άρθρων με αντικείμενο την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών και την ανάπτυξη της Γλώσσας και του Γραμματισμού. Επίσης, έχει λάβει υποτροφία από την Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Ευρωπαϊκών Ομοσπονδιών Γραμματισμού (FELA) για την διεξαγωγή διετούς επιμορφωτικής έρευνας-δράσης για την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών στο Ν. Χανίων.

Η Σαββατού Τσολακίδου είναι διδάκτορας του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας στο αντικείμενο της σύνδεσης της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας και του Επαγγελματικού Προσανατολισμού. Είναι πτυχιούχος με μεταπτυχιακό στην Κοινωνιολογία από το Πανεπιστήμιο PARIS VII- JUSSIEU και πτυχιούχος της Γαλλικής Φιλολογίας με μεταπτυχιακό στη Διδακτική Γλωσσών από το Πανεπιστήμιο PARIS III-Nouvelle Sorbonne. Έχει διατελέσει προϊσταμένη στο Υπ. Παιδείας κατά την περίοδο του Β Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης για τη διαχείριση μεγάλων έργων της Πρωτοβάθμιας, Δευτεροβάθμιας και Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης και κατά την περίοδο του Γ' ΚΠΣ, προϊσταμένη για έργα σύνδεσης της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας. Διετέλεσε Εθνική εμπειρογνώμων για 5 έτη στη Γενική Δ/νση Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ως Υπεύθυνη Σπουδών και Έρευνας στο Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης

(ΕΚΔΔΑ) είναι Συντονίστρια επταμελούς Κοινής Ομάδας Εργασίας με το ΥΠΑΙΘ για την επιμόρφωση στελεχών της Εκπαίδευσης και Σχολικών συμβούλων για την απόκτηση Πιστοποιητικών Διοικητικής και Καθοδηγητικής Επάρκειας.